

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ СІМ’Ї”
(для бакалаврів)

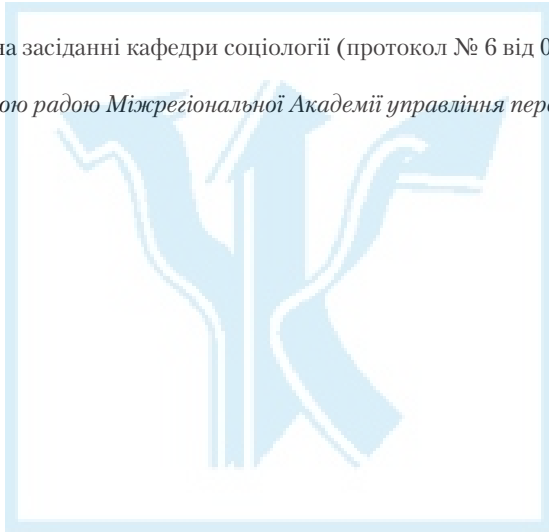
МАУП

Київ 2008

Підготовлено доцентом кафедри соціології *Т. О. Нельгою*

Затверджено на засіданні кафедри соціології (протокол № 6 від 04.02.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Нельга Т. О. Навчальна програма дисципліни “Соціологія сім’ї” (для бакалаврів). — К.: МАУП, 2008. — 12 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Соціологія сім’ї”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Реалії сучасного життя ставлять особливі вимоги до вивчення різних аспектів функціонування суспільства, вимагають нового мислення та високої загальної культури. Сім'я є середовищем первинної соціалізації людини, тому проблеми, пов'язані з сім'єю, були й залишаються актуальними. Соціологія сім'ї вивчає сім'ю у двох рівнях: як малу соціальну групу, як соціальний інститут, що дає змогу в межах одного курсу простежити взаємини сім'ї та соціуму, а також розглянути проблеми розвитку, існування та функціонування окремої сім'ї.

Мета курсу – сформувати у студентів професійного світогляду шляхом засвоєння нових знань із соціології сім'ї.

Соціологія сім'ї є галузевою соціологічною дисципліною. Вона сприяє поглибленню знань з таких дисциплін, як соціологія особистості, історія соціології, соціологія освіти і виховання, соціологія культури.

Вивчення дисципліни “Соціологія сім'ї” передбачає наявність у студента базових теоретичних знань з соціології.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН дисципліни “СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Предмет соціології сім'ї
1	Соціологія сім'ї як наука
2	Передумови становлення соціології сім'ї як науки
3	Сім'я у сучасних соціологічних концепціях
	Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження соціології сім'ї
4	Основні функції сім'ї
5	Типологізація сімейних структур
6	Історичні форми сім'ї та шлюбу

1	2
7	Відображення сімейно-шлюбних відносин у культурах та релігіях
8	Історичні зміни сім'ї як соціального інституту
9	Основні типи сімейної поведінки
10	Сімейне виховання
11	Дозвілля сім'ї
12	Сімейна соціалізація
13	Емансипація жінок та сім'я
Змістовий модуль III. Сім'я на сучасному етапі розвитку суспільства	
14	Гендерні проблеми в контексті соціології сім'ї
15	Перспективи розвитку сучасної сім'ї
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї”

Змістовий модуль I. Предмет соціології сім'ї

Тема 1. Соціологія сім'ї як наука

Предмет дослідження соціології сім'ї та її зв'язок з іншими науками. Дослідження сім'ї як малої соціальної групи та соціального інституту. Соціологічне визначення сім'ї. Порівняльний аналіз понять “сім'я” та “шлюб”. Категорії соціології сім'ї: умови життя сім'ї, успішність функціонування сім'ї, рівень життя сім'ї та ін.

Література [1; 3; 6; 7; 14; 16; 18; 19; 21; 23; 30]

Тема 2. Передумови становлення соціології сім'ї як науки

Передумови становлення соціології сім'ї у XIX ст. Погляди Л. Моргана на рід та сім'ю. Матеріалістична концепція становлення та розвитку сім'ї Ф. Енгельса. Сім'я як основна одиниця суспільства та модель для формування держави у соціології О. Конта. Соціологічні дослідження сім'ї у XIX ст.: Ф. Ле Пле. Антропологічні

дослідження сім'ї Б. Малиновського. Історико-соціологічні погляди на сім'ю М. Ковалевського. П. Сорокін про кризу сім'ї на початку ХХ ст.

Література [1; 3; 6–8; 19; 23]

Тема 3. Сім'я у сучасних соціологічних концепціях

Структурно-функціоналістський підхід до дослідження сім'ї: Т. Парсонс про чоловічі та жіночі ролі у сім'ї. Соціобіологічна теорія про вплив біологічних особливостей жінок та чоловіків на сімейну поведінку. Взаємини між подружжям з точки зору теорії конфлікту. Неомарксистська теорія про нерівність у сім'ї.

Література [1; 3; 6–8; 19; 21; 23]

Змістовий модуль II. Основні напрями дослідження соціології сім'ї

Тема 4. Основні функції сім'ї

Репродуктивна функція сім'ї як функція дітонародження та відтворення населення. Виховна та соціалізаційна функції та їх спрямованість на членів сім'ї. Економічна функція сім'ї та її значення у суспільстві з ринковою економікою. Комунікаційна та рекреаційна функція сім'ї. Ефективність реалізації сімейних функцій в сучасному суспільстві.

Література [1; 3; 7; 14; 19]

Тема 5. Типологізація сімейних структур

Поняття моногамії та полігамії. Полігінія та поліандрія як різновиди полігамії. Полігамні шлюби у сучасному світі. Структура сім'ї за критерієм влади: патріархальні, матріархальні та егалітарні сім'ї. Поняття ендогамії та екзогамії. Типи сім'ї за критерієм родинних зв'язків: нуклеарні, розширені та неповні сім'ї. Структура сім'ї за критерієм місця проживання: матрілокальні, патрілокальні та унілокальні сім'ї.

Література [1; 3; 7; 15; 18; 21]

Тема 6. Історичні форми сім'ї та шлюбу

Розвиток сімейно-шлюбних відносин в антропогенезі та соціогенезі. Поняття проміскуїтету як найдавнішої форми шлюбно-сімейних відносин. Наукові дискусії щодо історичної ролі проміскуїтету.

Дуально-родовий шлюб та його основні ознаки. Причини та умови переходу від дуально-родового шлюбу до індивідуальної сім'ї.

Література [1; 3; 6; 7; 8; 21]

Тема 7. Відображення сімейно-шлюбних відносин у культурах та релігіях

Жінка та чоловік у стародавніх міфах. Релігійні уявлення про сім'ю та сімейні ролі жінки та чоловіка. Сім'я в Античну епоху (Давня Греція та Стародавній Рим). Сім'я, сімейні закони та традиції у стародавніх Індії та Китаї.

Література [8; 18; 28]

Тема 8. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту

Основні ознаки сім'ї в доіндустріальну епоху. Натуральне господарство як сімейна економіка. Репродуктивна поведінка у традиційному суспільстві. Основні ознаки сім'ї в індустріальну епоху. Відображення наслідків урбанізації на структурі та функціях сім'ї. Порівняльний аналіз сім'ї в доіндустріальну та індустріальну епоху.

Література [1; 3; 6–8; 15; 18]

Тема 9. Основні типи сімейної поведінки

Поняття шлюбної поведінки. Фактори, які впливають на вибір шлюбного партнера: культурні (правило ендогамії-екзогамії), соціологічні (гомогамія та просторова близькість), психологічні (любов). Поняття сексуальної поведінки та сексуальної культури. Системи сексуальних цінностей: легалізм, ситуаційна етика, гедонізм, аскетизм, раціоналізм. Класифікація культур за типом статевої моралі: просексуальні та антисексуальні культури. Поняття репродуктивної поведінки, репродуктивного процесу та репродуктивного циклу. Види репродуктивних мотивів: економічні, соціальні, психологічні. Основні теорії планування сім'ї та народжуваності.

Література [1–3; 5; 7; 11; 25; 27]

Тема 10. Сімейне виховання

Виховання як соціальний інститут та його взаємодія з інститутом сім'ї. Сімейне виховання як соціальна та педагогічна проблема. Реалізація виховної функції в українській сім'ї. Національне виховання у сім'ї.

Література [3; 4; 7; 22; 24]

Тема 11. Дозвілля сім'ї

Історичні аспекти становлення і розвитку сімейного дозвілля в Україні. Вплив народних свят та обрядів на процес сімейного виховання. Сімейне дозвілля як необхідна умова духовного життя сім'ї та особистості. Соціально-культурний потенціал сімейного дозвілля. Основні види сімейного дозвілля.

Література [3; 4; 7; 12; 24]

Тема 12. Сімейна соціалізація

Поняття соціалізації особистості. Сім'я як осередок первинної соціалізації дитини. Реалізація соціалізаційної функції в українській сім'ї. Агенти сімейної соціалізації. Роль батька та матері у формуванні особистості.

Література [3; 4; 6; 7; 22; 24]

Тема 13. Емансипація жінок та сім'я

Соціальне становище жінок у дзеркалі соціологічних досліджень. Фемінізм як суспільний рух та соціологічна теорія. Історія становлення та розвитку фемінізму як наукової теорії (М. Мід, Дж. Бернард, Б. Фріден, С. де Бовуар). Види сучасного фемінізму: ліберальний, радикальний, гуманістичний, неомарксистський. Історія жіночого руху в Україні (Х. Алчевська, Н. Кобринська). Перспективи розвитку жіночого руху в Україні. Зміна соціального становища жінок у ХХ ст.

Література [3; 6–10; 12; 17; 19; 26; 29]

Змістовий модуль III. Сім'я на сучасному етапі розвитку суспільства

Тема 14. Гендерні проблеми в контексті соціології сім'ї

Поняття гендеру як соціальної статі. Поняття гендерних досліджень та гендерної теорії. Сім'я як чинник гендерної соціалізації та формування гендерної ідентичності. Вплив гендерних стереотипів на соціальну поведінку особистості.

Література [6; 7; 10; 12; 21; 28]

Тема 15. Перспективи розвитку сучасної сім'ї

Соціальні фактори кризи сучасної сім'ї. Сімейні конфлікти, їх причини та проблеми вирішення. Розлучення та їх причини. Соціологічні дослідження сімейних конфліктів та розлучень у країнах За-

ходу та в Україні. Проблема насильства в сучасній сім'ї: види, причини та шляхи вирішення. Альтернативні варіанти шлюбу та сім'ї: гомосексуалізм, груповий шлюб, співжиття. Основні ознаки сім'ї у постіндустріальну епоху.

Література [3; 6–10; 13; 20; 21; 25]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Об'єкт та предмет соціології сім'ї.
2. Місце соціології сім'ї серед суспільних наук.
3. Соціологічне визначення сім'ї.
4. Поняття шлюбу.
5. Порівняльний аналіз понять “сім'я” та “шлюб”.
6. Категорії соціології сім'ї.
7. Умови життя сім'ї.
8. Репродуктивна функція сім'ї.
9. Виховна функція сім'ї.
10. Економічна функція сім'ї.
11. Комунікаційна функція сім'ї.
12. Рекреаційна функція сім'ї.
13. Характеристика сім'ї як малої соціальної групи.
14. Характеристика сім'ї як соціального інституту.
15. Соціологічні погляди О. Конта на сім'ю.
16. Основні функції сім'ї у теорії О. Конта.
17. Антропологічні дослідження роду та сім'ї у роботах Л. Моргана.
18. Л. Морган про становлення та розвиток індивідуальної сім'ї.
19. Робота Ф. Енгельса “Походження сім'ї, приватної власності та держави”.
20. Ф. Енгельс про становлення та розвиток моногамної сім'ї.
21. Теорія походження сім'ї Б. Малиновського.
22. Історико-соціологічні дослідження сім'ї М. Ковалевського.
23. П. Сорокін про кризу сім'ї.
24. Бюджетні дослідження сім'ї Ф. Ле Пле.
25. Структурний функціоналізм про жіночу та чоловічу роль у сім'ї.
26. Сім'я у теорії конфлікту.
27. Погляди на сім'ю з точки зору біосоціальної теорії.
28. Неомарксистські погляди на сім'ю.
29. Типологія сімейних структур.
30. Поняття моногамії.

31. Полігамія та її види.
32. Поняття ендогамії та екзогамії.
33. Матріархальна, патріархальна та егалітарна сім'я.
34. Матрілокальна, патрілокальна та унілокальна сім'я.
35. Поняття нуклеарної та розширеної сім'ї.
36. Багатодітна та малодітна сім'я.
37. Проміскуїтет як первинна форма шлюбних відносин.
38. Дуально-родовий шлюб та його характеристики.
39. Перехід від родового ладу до патріархату.
40. Основні характеристики сім'ї в доіндустріальну епоху.
41. Основні характеристики сім'ї в індустріальну епоху.
42. Основні характеристики сім'ї в постіндустріальну епоху.
43. Поняття шлюбної поведінки.
44. Шлюбний відбір та його можливості.
45. Гомогамія як соціологічний фактор шлюбної поведінки.
46. Просторова близькість як соціологічний фактор шлюбної поведінки.
47. Соціологічні та психологічні теорії пояснення гомогамії.
48. Культурні фактори шлюбної поведінки.
49. Поняття ендогамного тиску.
50. Психологічні фактори шлюбної поведінки.
51. Поняття сексуальної поведінки.
52. Цілі сексуальної поведінки.
53. Поняття сексуальної культури.
54. Сексуальна культура як визначальний чинник сексуальної поведінки.
55. Основні системи сексуальних цінностей.
56. Характеристика просексуальних та антисексуальних культур.
57. Поняття репродуктивної поведінки.
58. Репродуктивний процес та репродуктивний цикл.
59. Вплив репродуктивних норм на рівень народжуваності.
60. Основні репродуктивні мотиви.
61. Порівняльний аналіз сексуальної та репродуктивної поведінки.
62. Основні концепції планування народжуваності.
63. Поняття сімейного виховання.
64. Основні напрями сімейного виховання.
65. Поняття сімейної соціалізації.
66. Батьки як основні агенти сімейної соціалізації.
67. Історичні форми сімейного дозвілля.
68. Поняття сімейного дозвілля та його основні види.

69. Сімейне дозвілля як чинник виховання особистості.
70. Сімейне дозвілля в Україні.
71. Поняття фемінізму.
72. Основні види сучасного фемінізму.
73. Ліберальний фемінізм та його ознаки.
74. Радикальний фемінізм та його особливості.
75. Гуманістичний фемінізм та його ознаки.
76. Історія жіночого руху в Україні.
77. Соціологічні дослідження становища жінок в Україні.
78. Можливості та перспективи розвитку фемінізму в Україні.
79. Поняття гендеру та гендерних досліджень.
80. Поняття гендерних ролей.
81. Вплив сім'ї на формування гендерних стереотипів.
82. Гендерні дослідження в західній соціології.
83. Гендерна соціалізація у сім'ї.
84. Наукові дискусії про кризу сучасної сім'ї.
85. Гомосексуальні сім'ї, співжиття, комуни як альтернативи традиційній сім'ї.
86. Основні причини розлучень.
87. Причини та наслідки сімейних конфліктів.
88. Соціологічні та соціально-психологічні дослідження насильства у сім'ї.
89. Перспективи розвитку сім'ї у XXI ст.
90. Основні напрями соціологічних досліджень сім'ї в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Антонов А. И., Медков В. М. Социология семьи: Учеб. пособие для студ. вузов. – М., 1996.
2. Антонов А. И. Социология рождаемости (теоретические и методологические проблемы). – М.: Статистика, 1980.
3. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. – К.: ДАКККіМ, 2004.
4. Вишневецький О. Сучасне українське виховання: Педагогічні нарисси. – Л., 1996.
5. Василев Кирилл. Любовь. – М.: Прогресс, 1982.
6. Гіденс Е. Соціологія. – К.: Основи, 1999.
7. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: Навч. посіб. для студ. – Д., 2000.
8. Голод С. И. Семья и брак: историко-социологический анализ. – СПб.: ТОО ТК "Петрополис", 1998.

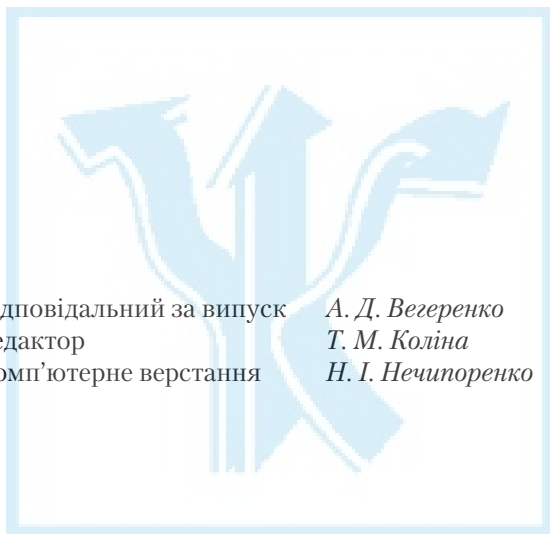
9. *Жеребкіна І. А.* Теорія і історія фемінізму. Курс лекцій: Учеб. посібник. — Х., 1996.
10. *Журженко Т. Ю.* Соціальне воспроизводство і гендерна політика в Україні. — Х.: Фоліо, 2001.
11. *Кон І. С.* Введення в сексологію. — М.: Медицина, 1988.
12. *Лавриненко Н. В.* Жінка: самореалізація в родині і суспільстві (гендерний аспект) / НАН України, Ін-т соціології. — К., 1999.
13. *Лисовський В. Т.* Молодість: Любов. Брак. Родина. Соціологічне дослідження. — СПб.: Наука, 2003.
14. *Лукашевич М. П., Туленков М. В.* Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. — К.: МАУП, 1999.
15. *Мацьковський М. С.* Соціологія родини: Проблеми, теорії, методології, методика. — М.: Наука, 1989.
16. *Медіна Т. В.* Соціологія сім'ї: Навч. посіб. — Чернівці: Рута, 2006.
17. *Павличко С. Д.* Фемінізм. — К.: Основи, 2002.
18. *Смелзер Н.* Соціологія. — М.: Фенікс, 1994.
19. *Черниш Н.* Соціологія: Курс лекцій. Конспект. — Л.: Кальварія, 1996.
20. *Черкасова О. В.* Сучасна родина: проблеми і перспективи розвитку: Учеб. посібник. — Самара, 2003.
21. *Черняк Е. М.* Соціологія родини: Учеб. посібник. — М., 2003.
22. *Щербань П. М.* Національне виховання в сім'ї. — К., 2000.
23. *Якуба О. О.* Соціологія. — Х.: Константа, 1996.

Додаткова

24. *Алексєєнко Т. Ф.* Педагогічні проблеми молоді сім'ї / АПН України, Ін-т педагогіки. — К., 1997.
25. *Антонов А. І., Сорокін С. А.* Судьба родини в Росії ХХІ століття. — М., 2000.
26. *Жінка, брак і родина до початку нового часу: Демографічні і соціокультурні аспекти // РАН, Ін-т загальної історії.* — М.: Наука, 1993.
27. *Кон І. С.* Сексуальна культура в Росії: клубничка на березці. — М., 1997.
28. *Суровягин С. П.* Філософія родини: мета родини. Головна роль в родині. Любов і брак. — Тюмень: Вектор Бук, 2000.
29. *Таран Л.* Жінка — чоловік: долаючи стереотипи. Стаття інтерв'ю. — К.: Факт, 2002.
30. *Харчев А. Г.* Брак і родина в СРСР. — 2-е изд. — М.: Мысль, 1979.
31. *Харчев А. Г.* Соціологія виховання. — М., 1990.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни “Соціологія сім’ї”	3
Зміст дисципліни “Соціологія сім’ї”	4
Питання для самоконтролю	8
Список літератури	10

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>Т. М. Коліна</i>
Комп’ютерне верстання	<i>Н. І. Нечипоренко</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-3817

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП